

บทที่ 8

การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีในแง่ของพระวินัย

8.1 การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีในแง่ของพระวินัย

การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีในแง่ของ “พระวินัย” คือ “อธิการณสมถ” หมายถึง การระงับหรือเข้าไประงับอธิการณการปฏิบัตินี้ ประกอบไปด้วยวิธี และข้อปฏิบัติสำคัญ 7 ประการ ประกอบด้วยกัน พระอรธรรคกถาจารย์ได้อธิบายว่าชุดของวิธีนี้ พระพุทธเจ้าได้ออกแบบขึ้นมาเพื่อเป็นข้อปฏิบัติเพื่อระงับ (สมถะ) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน “สังคมสงฆ์” ได้แก่ “พระภิกษุ” เท่านั้น โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับ “คฤหัสถ์” โดยมีเหตุผลว่า “ความขัดแย้งของคฤหัสถ์นั้นเป็นการเถียงกันระหว่างชนทั้งหลายมีมารดากับบุตร เป็นต้น เป็นเพียงการวิวาท เพราะกล่าวแย้งกันแต่ไม่จัดเป็นอธิการณ เพราะไม่มีความเป็นเหตุที่ต้องระงับด้วยสมถะทั้งหลาย

อย่างไรก็ตาม แม้จะอ้างว่าพระพุทธเจ้าทรงออกแบบ “อธิการณสมถ” เพื่อขจัดความขัดแย้งใน “สังคมภิกษุ” เท่านั้น แต่พระองค์ไม่ได้ตรัสห้ามว่า หลักการบางอย่างนั้นไม่สามารถประยุกต์รูปแบบใช้กับ “สังคมคฤหัสถ์” ได้ การปฏิบัติความขัดแย้งนี้จะเป็วิธีผสมผสานกันระหว่าง “วิถีโลก” กับ “วิถีธรรม” เข้าด้วยกัน

8.2 อธิกรณ 4 (เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดต้องทำ)

อธิกรณมี 4 คือ

1. วิวาทาธิกรณ การวิวาทกันในเรื่องเกี่ยวกับธรรม เกี่ยวกับวินัย ว่านี้เป็นธรรม นี้ไม่ใช่ธรรม, นี้เป็นวินัย นี้ไม่ใช่วินัย, นี้เป็นคำตรัส นี้ไม่ใช่คำตรัส, นี้เป็นพุทธจริยา นี้ไม่ใช่พุทธจริยา, นี้ทรงบัญญัติ นี้ไม่ได้ทรงบัญญัติ, นี้อาบัติ นี้ไม่อาบัติ, นี้อาบัติเบา นี้อาบัติหนัก, นี้อาบัติมีส่วนเหลือ นี้อาบัติไม่มีส่วนเหลือ(ปาราชิก), นี้อาบัติชั่วหยาบ นี้อาบัติไม่ชั่วหยาบ.

2. อนุวาทาธิกรณ เป็นการโจทฟ้องกันด้วยศีลวิบัติ, อาจารย์วิบัติ, ฎีกวิบัติ, หรืออาชีวิวิบัติ.

3. อาปัตตาธิกรณ การต้ออาบัติ ทั้ง 7 กอง

4. กิจจาธิกรณ เรื่องที่สงฆ์จะต้องจัดต้องทำที่เป็นสังฆกรรม คือ อปโลกนกรรม, ญัตติกรรม, ญัตติทุติยกรรม, ญัตติจตุตถกรรม.

8.3 อธิกรณแต่ละอย่างจะระงับได้ด้วยสมถะ (วิธีระงับ)อะไรบ้าง

8.3.1 วิธีการระงับอธิกรณ (อธิการณสมถะ)

อธิการณสมถะ การทำอธิกรณให้สงบระงับ หมายถึง วิธีระงับอธิกรณตามพระธรรมวินัย 7 อย่าง คือ

1. สัมมุขาวินัย ตัดสินในที่พร้อมหน้าทั้ง โจทย์และจำเลยพร้อมพยาน ตามพยานหลักฐาน

2. สติวินัย ถือสติเป็นหลัก การยกเลิกความผิดเพราะเป็นพระอรหันต์หรืออริยบุคคลที่จะไม่ทำผิดวินัยในข้อนั้นได้

3. อมูหหวินัย ผู้หายจากเป็นบ้า การเลิกความผิดเพราะผู้กระทำผิดนั้นวิกลจริตหรือเป็นบ้า

4. ปฎิญาญัตติกรณะ ทำตามที่ได้รับ การตัดสินตามการยอมรับผิด คำสารภาพของผู้กระทำผิด

5. ตัสสปาปิยสิกา ลงโทษแก่ผู้ผิดที่ไม่รับ การลงโทษผู้ที่ไม่ยอมพุดในการสอบสวนของคณะสงฆ์

6. เภถยยสิกา การตัดสินตามมติเสียงข้างมาก

7. ตินวัตถการกะ ดูกลับไว้ด้วยหญ้า วิธีประณิประนอม การตัดสินยกฟ้อง เลิกแล้วต่อกัน(ในกรณีทะเลาะกัน)

8.3.2 สัมมุขาวินัย (การระงับพร้อมหน้า)

คำว่า “สัมมุขาวินัย” หมายถึง การจัดการความขัดแย้งในที่พร้อมหน้า หรือ ระงับต่อหน้า คำว่า พร้อมหน้าหรือต่อหน้า หมายถึง พร้อมหน้า สงฆ์ พร้อมหน้าธรรม พร้อมหน้าวินัยและพร้อมหน้าบุคคล หมายความว่า การระงับอธิกรณ์หรือความขัดแย้งในมิติต่างๆ เช่น การบาดหมาง และการทะเลาะวิวาทเป็นต้นของคู่อริ อยู่พร้อมหน้ากัน ต่อหน้าสังฆสภา คณะบุคคลหรือผู้พิจารณาคดี โดยใช้ธรรม วินัย และสัตตสุตตาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการตัดสิน

ภิกษุผู้พักอาศัยทำกรรมลงโทษแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ไม่ได้อยู่ต่อหน้า คือ ตัชชียกรรมบ้าง นิยสกรรมบ้าง ปัพพาชนียกรรมบ้าง ปฏิสราณียกรรมบ้าง อุกเขปนียกรรมบ้าง มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงบัญญัติพระวินัย ห้ามทำการลับหลังผู้ถูกลงโทษ ทรงปรับอาบัติทุกกฎแก่ผู้ทำเช่นนั้น ทรงแสดงภิกษุที่เป็นบุคคลฝ่ายไม่ตี 3 ประเภท คือ

1. บุคคลคนเดียว
2. บุคคลหลายคน
3. สงฆ์ที่พูดไม่เป็นธรรมฝ่ายหนึ่ง

กับทรงแสดงภิกษุที่เป็นบุคคลฝ่ายตี 3 ประเภท ที่พูดเป็นธรรมฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่พูดไม่เป็นธรรม แม้จะระงับเรื่องที่เกิดขึ้นในที่พร้อมหน้า ก็เรียกว่า สัมมุขาวินัยเทียม และระงับไม่เป็นธรรม ฝ่ายที่พูดเป็นธรรมระงับเรื่องที่เกิดขึ้น เรียกว่า สัมมุขาวินัย และระงับอย่างเป็นธรรม

8.3.3 สติวินัย (การระงับด้วยยกให้ว่าเป็นผู้มีสติสมบูรณ์)

คำว่า “สติวินัย” หมายถึง “วินัยสงฆ์พึงให้แก่พระชีนาสพที่ถึงพร้อมด้วยสติอันไพบูลย์หรือวิธีระงับ ด้วยสติ หมายความว่า สติวินัยนี้พึงให้แก่พระชีนาสพเท่านั้นไม่ให้แก่ภิกษุอื่นโดยที่สุดแม้แต่พระอนาคามี และการให้สติวินัยนี้ต้องให้แก่พระชีนาสพที่ถูกโทษเท่านั้นโดยเป็นการประกาศ สมมติให้ว่า เป็นผู้มีสติสมบูรณ์ และการให้สติวินัยที่จัดได้ว่า “ชอบธรรม”

พระทัฬหฬลบุตรได้บรรลุอรหัตผลตั้งแต่อายุ 7 ขวบ ท่านปรารถนาจะทำประโยชน์แก่สงฆ์ จึงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ขอรับทำหน้าที่เป็นผู้จัดเสนาสนะและแจกภัต พระผู้มีพระภาคทรงเห็นชอบด้วย จึงตรัสให้เรียกประชุมสงฆ์ ขอมติสวดประกาศแต่งตั้งพระทัฬหฬลบุตร เป็นผู้จัดเสนาสนะและผู้แจกภัต เมื่อไม่มีผู้ใดคัดค้าน จึงเป็นอันประกาศแต่งตั้ง เมื่อได้รับแต่งตั้งแล้วปรากฏว่าได้จัดเสนาสนะได้ดีและเรียบร้อย ถึงกับมีภิกษุมาทดลองให้ท่านจัดในที่ต่างๆกัน ซึ่งอยู่ห่างไกลกันที่ละหลาย ๆ รูป เพื่อจะดูความสามารถแต่ท่านก็จัดได้เรียบร้อย อย่างน่าอัศจรรย์ ส่วนการจัดแบ่งภิกษุไปรับอาหารก็ทำได้เรียบร้อย แต่มีภิกษุพวกหนึ่งซึ่งเป็นพวกภิกษุเมตตียะและภุมมชกะไม่พอใจว่าตนไม่ค่อยได้รับอาหารดี ๆ ภิกษุพวกนั้นเข้าใจผิดว่า พระทัฬหฬลบุตรกลั่นแกล้ง จึงหาเรื่องให้นางเมตตียาภิกษุณี แกล้งใส่ความหาว่าข่มขืนนาง เมื่อได้สวนได้ความสัตย์แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงทรงให้สงฆ์จัดการให้สึก นางเมตตียาภิกษุณี แม้ภิกษุที่ก่อเรื่องจะขอรับผิดแทนว่าตนเป็นผู้ต้นคิด

พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงแนะนำวิธีระงับอธิกรณ์ชนิดนี้ ซึ่งเกิดขึ้นแก่พระอรหันต์ โดยให้สงฆ์สวดประกาศให้สติวินัยแก่พระทัฬหฬลบุตร แล้วทรงแสดงเงื่อนไข 5 ประการ ในการให้สติวินัย คือ

1. ภิกษุผู้ถูกโทษฟ้อง เป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติ
2. มีผู้กล่าวฟ้องเธอ
3. เธอขอสติวินัย
4. สงฆ์ให้สติวินัยแก่เธอ
5. สงฆ์พร้อมเพรียงกันให้โดยธรรม อย่างนี้จึงเรียกว่าการให้สติวินัย อันเป็นธรรม

ประเด็นที่น่าสนใจในการระงับอธิกรณ์ด้วย “สติวินัย” ก็คือ สังฆสภา” สามารถใช้วิธีนี้แก่พระชีนาสพเท่านั้น ไม่สามารถที่จะให้แก่พระรูปอื่นๆ ได้ เหตุผลสำคัญก็คือพระอรหันต์ไม่อยู่ในฐานะที่จำเลยที่จะไปล่วงละเมิด และหากมีการฟ้องร้อง หรือกล่าวหาอีกก็ไม่จำเป็นที่จะนำอธิกรณ์ดังกล่าวมาสู่ “สังฆสภา” อีก

8.3.4 อมูหวินัย (การระงับด้วยยกให้ว่าเป็นบ้า)

คำว่า “อมูหวินัย” หมายถึง “วินัยที่สงฆ์พึงให้แก่จำเลยผู้หายหลง หมายความว่า การที่สงฆ์โดยสังฆสภา ได้ร่วมกันระงับอธิกรณ์โดยประโยชน์ให้แก่จำเลยที่ต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า ซึ่งแม้จำเลยจำได้กระทำความผิดก็ไม่ถือว่าเป็นอาบัติจะต้องประกอบด้วยองค์ 3 ประการคือ

1. จำเลยที่เคยเป็นบ้ามาแล้ว แม้จะต้องอาบัติแต่ก็ระลึกไม่ได้
2. จำเลยที่เคยเป็นบ้ามาแล้ว ระลึกไม่ได้แต่แจ้งแก่สงฆ์ว่า ระลึกได้เหมือนฝัน
3. ในขณะที่โจทก์นั้นจำเลยยังเป็นบ้าอยู่

ภิกษุชื่อคคคะเป็นบ้า ได้ทำความผิดหลายประการ มีผู้โจทก์ฟ้อง พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงแนะนำให้ระงับ ด้วยอมูหวินัย โดยให้ผู้ถูกฟ้อง(ซึ่งหายแล้ว) ขอมูหวินัย และให้สงฆ์สวดประกาศให้อมูหวินัย เป็นอันระงับด้วยยกให้ว่าเป็นบ้าในขณะที่ทำความผิด แต่ที่ทรงวางเงื่อนไขไว้ว่า ถ้าทำความผิดขณะที่รู้สึกตน และไม่เป็นบ้า แต่แก้ตัวว่าไม่รู้ หรือรู้สึกเหมือนฝัน หรือแก้ตัวอ้างความเป็นบ้าสงฆ์ให้อมูหวินัยแก่เธอดังนี้ เรียกว่า ไม่เป็นธรรม ถ้าตรงกันข้าม คือทำไปในขณะเป็นบ้าไม่รู้สึกรู้ตัวจริงๆ การให้อมูหวินัยจึงเป็นธรรม

8.3.5 ปฎิญาตกรรมะ (การระงับด้วยคำสารภาพของผู้ถูกฟ้อง)

ปฎิญาตกรรมะ วิธีระงับอธิกรณ์(คดีสงฆ์)ตามคำรับสารภาพของภิกษุผู้เป็นจำเลย คือ มีผู้โจทก์ฟ้องด้วยอาบัติ เมื่อสงฆ์ประชุมวินิจฉัยคดี สอบถามภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้นแล้ว และภิกษุจำเลยนั้นก็ยอมรับอาบัติใดตามความสัตย์จริง สงฆ์ก็พึงปรับอาบัติตามที่เธอยอมรับสารภาพนั้น รวมทั้งการปลงอาบัติที่เธอต้องด้วยก็ชื่อว่าปฎิญาตกรรมะนี้ด้วย

ภิกษุฉัพพัคคีย์ลงกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยไม่ฟังคำสารภาพของภิกษุเหล่านั้น มีผู้ติเตียนพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงบัญญัติพระวินัย ห้ามทำเช่นนั้น ถ้าฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏแล้วจึงทรงแสดงวิธีระงับอธิกรณ์ ด้วยการรับสารภาพของจำเลยที่ไม่เป็นธรรมและที่เป็นธรรม ลักษณะอธิกรณ์ที่ไม่เป็นธรรมคือสารภาพ ไม่ตรงตามที่ทำลงไปจริง เช่น ต้องอาบัติหนัก สารภาพว่าต้องอาบัติรองลงมา หรือต้องอาบัติเบา สารภาพว่าต้องอาบัติหนัก ส่วนที่เป็นธรรม คือต้องอาบัติอะไรก็สารภาพตามนั้น

8.3.6 เภยยสิกขา (การระงับด้วยถือเสียงข้างมาก)

เภยยสิกขา วิธีระงับอธิกรณ์(คดีสงฆ์)ด้วยการถือเอาตามเสียงข้างมาก ได้แก่วิธีการตัดสินอธิกรณ์ในกรณีที่มีความไม่ลงรอยกันของสงฆ์ผู้พิจารณาคดี แตกออกเป็นสองฝ่าย ให้ตัดสินโดยถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ เช่น วิธีจับสลากลงคะแนน(ซึ่งข้อถูกผิด)ข้างใดมีภิกษุผู้พิจารณาลงความเห็นมากกว่า ก็ถือว่าฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะ แล้วถือเอาตามนั้น ใช้สำหรับวิธีพิจารณาวิวาทิกกรณีอย่างเดียว

ภิกษุทั้งหลายบาดหมางทะเลาะวิวาทกันในท่ามกลางสงฆ์ ต่างกันอยู่ ไม่อาจจะระงับอธิกรณ์ได้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ระงับอธิกรณ์ชนิดนี้ด้วยถือเอาเสียงข้างมาก ให้สมมติภิกษุผู้ให้จับฉลาก (คือผู้ดูแลการลงคะแนน นับคะแนน) ภิกษุผู้ให้จับฉลากจะต้องประกอบด้วยองค์ 5 คือไม่ล่าเอียงเพราะรัก เพราะเกลียด เพราะหลง เพราะกลัว และรู้ว่าอย่างไรเป็นอันจับอย่างไร ไม่เป็นอันจับ (คุมการลงคะแนนได้ดี) และให้สวดประกาศแต่งตั้งภิกษุผู้ให้จับฉลากในท่ามกลางสงฆ์ ทรงแสดงการจับฉลาก (ลงคะแนน) ที่ไม่เป็นธรรมและที่เป็นธรรม อย่างละ 10 ประการคือ

1. อธิกรณเป็นเรื่องเล็กน้อย
2. ไม่ลุกลามไปที่อื่นไกล
3. ภิกษุพวกนั้นระลึกไม่ได้ และพวกอื่นก็ไม่สามารถให้ระลึกได้
4. รู้ว่าผู้กล่าวไม่เป็นธรรมมีมากกว่า
5. รู้ว่าผู้กล่าวไม่เป็นธรรมอาจมีมากกว่า
6. รู้ว่าสงฆ์จะแตกกัน
7. รู้ว่าสงฆ์อาจแตกกัน
8. จับฉลากโดยไม่เป็นธรรม
9. จับฉลากเป็นพวๆ
10. มิได้จับฉลากตามความเห็นของตน

ลักษณะอย่างนี้เรียกว่า ไม่เป็นธรรม ส่วนที่เป็นธรรม คือที่ตรงกันข้ามจากที่แสดงมาข้างต้น.

8.3.7 ตัสสปายสิกา (การระงับด้วยการลงโทษ)

ตัสสปายสิกา วิธีระงับอธิกรณ(คดีสงฆ์)แก่ภิกษุผู้เลวทรามที่ไม่ยอมรับอาบัติ คือ วิธีระงับอนุวาทาธิกรณที่สงฆ์พึงลงโทษแก่ภิกษุผู้ต้องอธิกรณแล้ว เมื่อสงฆ์ประชุมกันพิจารณาคดีกลับให้การกลับไปกลับมา ปฏิเสธบ้าง รับสารภาพบ้าง พุดเถลไถลกลบเกลื่อนข้อที่ถูกซักถามบ้าง และพุดมุสาซึ่งหน้าบ้าง ดังนี้เป็นต้น สงฆ์พึงลงโทษตามความผิด แม้ว่าเธอจะไม่ยอมรับก็ตาม หรือเพิ่มโทษแก่เธอจากอาบัติที่ต้องก็ได้

ภิกษุชื่ออุปวาหะ ถูกฟ้องด้วยเรื่องต้องอาบัติในที่ประชุมสงฆ์ ปฏิเสธแล้วกลับรับ รับแล้วกลับปฏิเสธ ให้กรกลับกลอกกล่าวเท็จทั้งๆ ที่รู้ พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงแนะให้สงฆ์ใช้วิธีตัสสปายสิกา คือให้สวดประกาศเป็นการสงฆ์ลงโทษจำเลย ทรงแสดงการทำตัสสปายสิกากรรม ที่เป็นธรรมว่า ประกอบด้วยองค์ 5 คือ

1. ภิกษุเป็นผู้ไม่บริสุทธิ์
2. เป็นผู้ไม่มี恙อายุ
3. มีผู้โจทฟ้อง
4. สงฆ์ทำตัสสปายสิกากรรมแก่เธอ
5. สงฆ์พร้อมเพรียงกันลงโทษโดยธรรม

อนึ่ง ทรงแสดงลักษณะการทำกรรมชนิดนี้ที่ไม่เป็นธรรมและที่เป็นธรรม ตามแบบที่ทรงแสดงไว้ในเรื่องตัสซียกรณ ทรงแสดงลักษณะที่สงฆ์ควรลงโทษชนิดนี้ และการเสียสิทธิของภิกษุผู้ต้องโทษชนิดนี้เช่นเดียวกับตัสซียนิกรณ

8.3.8 ตินวัตถารกะ (การระงับคฤหัญญ์กลับไว้, หยุตไม่ให้ลุกลาม)

ตินวัตถารกวินัย วิธีระงับอธิกรณด้วยการประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ได้แก่ วิธีระงับอาปัตตาธิกรณที่เกี่ยวกับลหุกาบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับภิกษุจำนวนมาก ต่างฝ่ายต่างก็ประพฤติไม่เหมาะสมด้วยกัน และขัดทอกันไปมาจนเรื่องสับสนยุ่งไปหมด ซึ่งจะเป็นชนวนให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันหนักขึ้น ถ้าจะระงับด้วยวิธีอื่นยิ่งจะทำให้อธิกรณ(คดีสงฆ์)ลุกลามใหญ่โตมากขึ้นยาก ที่จะสอบสวนให้มีการปรับอาบัติและแสดงอาบัติแก่อีกฝ่ายหนึ่งได้ ดังนั้น จึงให้ระงับเสียด้วยการประนีประนอมกันยกเลิกอธิกรณเสียไม่ต้องสะสางหาความหลังกันอีก (ตินวัตถารกวินัยตามศัพท์แปลว่า วิธีแบบเอาหัญญ์กลับไว้ คือพอให้เรื่องต่างๆ แล้วๆ กันไป ไม่เรียบร้อยสมบูรณ์ตินัก)

ภิกษุทั้งหลายทะเลาะวิวาทกัน และเห็นว่าถ้าขึ้นทะเลาะวิวาทกันต่อไปเรื่องก็จะลุกลาม เลวร้ายถึงกับแตกแยก กัน เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงอนุญาตให้ระงับอธิกรณ์ชนิดนี้ ด้วยให้ เลิกแล้วกันไป

ทรงแสดงวิธีสวดประกาศขอมติในที่ประชุมสงฆ์ ให้เป็นอันพันอาบัติด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยมี ภิกษุรูปหนึ่งแต่ละฝ่ายที่เสนอนุญัตินั้น เป็นผู้แสดงแทน เว้นอาบัติหยาบ เว้นอาบัติที่เนื่องด้วยคฤหัสถ์ เว้นผู้แสดงความเห็นแย้งเว้นผู้ไม่ได้ประชุมอยู่ในที่นั้น.

สรุปและวิเคราะห์ภาพรวมเกี่ยวกับการระงับอธิกรณ์ด้วยอธิกรณ์สมณะทั้ง 7 ประการ เมื่อ กล่าวถึงภาพรวมของอธิกรณ์สมณะ 7 ประการดังกล่าว พบว่า การออกแบบมีเป้าหมายเพื่อป้องกัน อธิกรณ์ที่กำลังเกิดขึ้น และเกิดขึ้นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกแบบรูปแบบของการระงับแต่ละชุด นั้น มุ่งตรงเป้าหมายใหญ่นั้นคือ “ความสันติแห่งสงคมสงฆ์” คำว่าสันติในบริบทนี้หมายถึง “ภาวะไร้ ความขัดแย้ง” มุ่งเน้นให้สังคมนั้นมีระเบียบ และมีความสามัคคี

1. วิวาทาธิกรณ์

การวิวาทกันในเรื่องเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ย่อมระงับด้วยวิธี 2 ประการ คือ 1. สัมมุขาวินัย 2. เยภุยยสิกาวินัย โดยเลือกใช้ 2 แบบ แบบแรกใช้วิธีสัมมุขาวินัยอย่างเดียว แบบ 2 ใช้สัมมุขาวินัย ร่วมกับเยภุยยสิกาวินัย การระงับในที่พร้อมหน้า (สัมมุขาวินัย) คือ ประชุมระงับอธิกรณ์โดย

1. พร้อมหน้าสงฆ์
2. พร้อมหน้าธรรม
3. พร้อมหน้าวินัย
4. พร้อมหน้าบุคคลทั้งใจทและจำเลย

ถ้าระงับได้เรียกว่า ระงับด้วยสัมมุขาวินัย กรณีระงับไม่ได้ในอาวาสนั้น ทรงให้ไปสู่อาวาสที่มี ภิกษุมากกว่า เพื่อให้ภิกษุในอาวาสนั้นปรึกษากันเพื่อรับและระงับอธิกรณ์ ถ้ากำลังเดินทางระงับ อธิกรณ์ได้ในระหว่างไปสู่อาวาสนั้นก็ระงับด้วยสัมมุขาวินัย หรือภิกษุในอาวาสนั้นช่วยระงับอธิกรณ์ใน ที่พร้อมหน้าก็ระงับด้วยสัมมุขาวินัย ถ้าภิกษุเหล่านั้นกำลังวินิจฉัยกันอยู่มีเสียงแข็งขันไม่สงบ ทรงอนุญาต ให้ระงับอธิกรณ์ด้วยอุพพาหิการวิธี ถ้ายังระงับไม่ได้ ทรงให้มอบอธิกรณ์ให้สงฆ์ แล้วให้สงฆ์ระงับด้วย เยภุยยสิกาวินัย

ระงับโดยถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ (เยภุยยสิกาวินัย) โดยทรงให้สงฆ์แต่งตั้งภิกษุที่ ประกอบด้วยองค์คุณ 5 คือ ไม่ลำเอียงเพราะชอบ, ชัง, หลง, กลัว, และรู้จักกลางที่จับแล้วหรือยังไม่ จับ เป็นผู้ให้จับกลาง(ลงคะแนน) ตรัสว่าวิธีลงคะแนนมี 3 อย่าง คือ ปกปิด, กระซิบบอก, และเปิดเผย ตามความยินยอมของภิกษุพวกนั้น

2. อนุวาทาธิกรณ์

การโทษฟ้องกันด้วยศีลวิบัติ อาจารย์วิบัติ ทุกฎวิบัติ อาชีวิวิบัติ ย่อมที่ระงับด้วยสมณะ (วิธี ระงับ) 4 ประการ คือ

1. ระงับด้วยระงับในที่พร้อมหน้า
2. ระงับด้วยสงฆ์ยกให้ว่าเป็นผู้มีสติ
3. ระงับด้วยสงฆ์ยกให้ว่าเป็นบ้า
4. ระงับด้วยการลงโทษโดยสงฆ์ แก่ภิกษุผู้ถูกซักถามถึงอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ปฏิเสธแล้วรับ

รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบเคลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง

ทรงให้ใช้สัมมุขาวินัยร่วมกับสติวินัย, สัมมุขาวินัยร่วมกับอุมพหวินัย หรือสัมมุขานัย

ร่วมกับตัสสปาปิยสิกาตามควรแก่กรณี

3. อาบัติอธิกรณ์

การต้องอาบัติต่างๆ ระวังด้วยวิธีระงับ 3 ประการ คือ

1. ระวังด้วยระงับในที่พร้อมหน้า
2. ระวังด้วยปรับโทษตามคำสารภาพ
3. ระวังด้วยอุบายกลับใจ, หยุดไม่ให้ลุกลาม ตามวิธีสงฆ์ที่ทรงบัญญัติไว้

ทรงให้ใช้สัมมุขาวินัยร่วมกับปฏิญญาตกรณะ หรือใช้สัมมุขาวินัยร่วมกับติณวัตถการวินัย

ตามควรแก่กรณี

4. กิจจาธิกรณ์

เรื่องซึ่งสงฆ์จะต้องจัดต้องทำที่เป็นสังฆกรรม ระวังด้วยวิธีระงับประการเดียว คือ ด้วยสัมมุขาวินัย ทรงปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้รื้อฟื้นอธิกรณ์ที่ชำระตามธรรมเสร็จไป แล้ว และปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้ให้ฉันทะแล้วบ่นว่าในภายหลัง

อาบัติที่มีโทษหยาบ คือ อาบัติปาราชิก และสังฆาทิเสส

อาบัติที่เนื่องด้วยคฤหัสถ์ คือ อาบัติที่ต้องเพราะตาคฤหัสถ์ ชูคฤหัสถ์และเพราะรับคำคฤหัสถ์ (แล้วไม่ทำตาม)

อุพพาหิกวิธี คือ วิธีระงับอธิกรณ์ (เนื่องด้วยในที่ประชุมสงฆ์มีความไม่สะดวกด้วยเหตุบางประการ) โดยสงฆ์เลือกภิกษุบางรูปในที่ประชุมนั้น (ผู้มีองค์คุณ 10 ประการ คือ

1. เป็นผู้มีความสามารถในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาทั้งหลาย

2. เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ สังสมสุตะ ธรรมเหล่าใดที่งามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และงามในที่สุด ที่สรรเสริญพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ธรรมเหล่านั้น เธอย่อมสดับมาก ทรงไว้ สังสมด้วยวาจา เข้าไปฟังด้วยใจ ประจักษ์ชัดดีแล้วด้วยทิว

3. จำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดีโดยพิสดาร จำแนกดี สวดดี วินิจฉัยถูกต้องโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ

4. เป็นผู้ตั้งมั่นในพระวินัยไม่คลอนแคลน

5. เป็นผู้อาจชี้แจงให้คู่ต่อสู้ในอธิกรณ์ยินยอม เข้าใจ ฟัง เห็น เลื่อมใส

6. เป็นผู้ฉลาดเพื่อยังอธิกรณ์อันเกิดขึ้นให้ระงับ

7. รู้อธิกรณ์

8. รู้เหตุอธิกรณ์

9. รู้ความระงับแห่งอธิกรณ์

10. รู้ทางระงับอธิกรณ์)

ตั้งเป็นคณะแล้วมอบเรื่องให้นำไปวินิจฉัย (ระหว่างวินิจฉัยถ้ามีภิกษุที่ได้รับเลือกบางรูปขาดคุณสมบัติ จำพระสูตรไม่ได้.. ย่อมคำนึงใจความ ตามคำพยัญชนะ ให้สวดประกาศถอดถอนภิกษุนั้นให้ภิกษุเหล่านั้นทราบด้วยญัตติกรรม)

8.4 รูปแบบและวิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งโดยใช้หลักเมตตา

โดยปกติในการดำเนินชีวิตของคนเรานั้น จะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม จึงย่อมเป็นเรื่องธรรมดาที่จะมีโอกาสเกิดความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกัน ในหลายระดับ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน คือ คนในครอบครัว เพื่อน ผู้ร่วมงาน หรือแม้แต่กระทั่งกับคนที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนก็ตามและเมื่อการ

บุคคลหนึ่ง กระทำผิดต่อเรา อารมณ์โกรธ ความขุ่นเคือง ความไม่พอใจไม่ชอบใจย่อมเกิดขึ้น จนกระทั่งบางครั้งมีความรู้สึกที่รุนแรงถึงขั้นคิดประทุษร้าย ความพยาบาท ความดุร้าย ซึ่งจะนำไปสู่ ผลลบในการทำสายทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

เพราะฉะนั้นอภัยทานจึงมีคุณค่าและความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อวิธีการดำเนินชีวิตและการ ดำรงอยู่ของมนุษย์ในหลายมิติด้วยกัน ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

อภัยทานเป็นการพัฒนาจิตใจ : ด้านคุณภาพและสมรรถภาพของชีวิต

1) อภัยทานเป็นการพัฒนาด้านคุณภาพของจิต คือเป็นการสร้างจิตใจให้ดีงาม มีความเมตตา ให้ความเป็นมิตร และที่สำคัญคือเป็นจิตที่มีจาคะ ในที่นี้หมายถึงการสละความโกรธ ความอาฆาต เคียดแค้นออกจากจิตใจ

จะเห็นได้ว่าความสุข ความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวงของคนเราขึ้นอยู่กับจิตใจเป็นสำคัญ หมายความว่า ถ้าบุคคลใดมีจิตใจที่ไม่ดี ไม่ให้อภัยทาน เก็บไว้แต่ความอาฆาต พยาบาท เบียดเบียน คนอื่นก็ย่อมทำให้เกิดความทุกข์ติดตามตัวเองทุกหนทุกแห่งไป

ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลนั้นมีจิตใจดีงาม ให้อภัยทาน เช่นมีความรัก ความเมตตา มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข อยากรจะช่วยเหลือให้คนอื่นให้พ้นจากความทุกข์ ความคิดที่ดีงามเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความสุข ความชุ่มชื่น เบิกบานใจเหมือนเงาติดตามตัว เช่นเดียวกัน

2) อภัยทานเป็นการพัฒนาด้านสมรรถภาพของจิต คือการมีสติ มีขันติ มีความอดทนทางใจ ต่อความกระทบกระทั่ง อดกลั้นต่อความไม่พอใจ หรือความเจ็บใจ ไม่ว่าจะการกระทำของบุคคลอื่นทำให้เกิดความไม่พอใจไม่ชอบใจก็ตาม โดยการวางใจตนเป็นกลาง ๆ ไม่กระเพื่อม ใช้สติปัญญา ตรึกตรอง ด้วยความรอบคอบแล้วแสดงออกต่อสถานการณ์นั้นๆ อย่างเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่ทำให้เกิดการให้อภัยอย่างแท้จริง

ตัวอย่างของการอดทนเพื่อให้เกิดอภัยทานที่มักพบได้บ่อยในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การอดทน ต่อการล่วงเกินทางวาจาด้วยถ้อยคำเสียดสี เหน็บแนม จนถึงคำว่าหยาบคาย โดยไม่แสดงอาการขุ่นเคืองหรือความผูกโกรธให้ปรากฏ สะกดข่มกิริยาอาการของเราให้สุภาพเป็นปกติเอาไว้ให้ได้ด้วยกำลังของขันติ นั้นเองดังมีคำสุภาษิตที่เราได้ยินกันจนคุ้นหูว่า “จะโกรธจะขี้ให้มันหนึ่งถึงสิบ” การให้อภัยทานจึงเป็นการแสดงออกถึงสมรรถภาพของจิตที่มีความเข้มแข็งอดทนต่อ กิเลสโทสะที่เวียนมา ทำให้ใจเศร้าหมอง

การอภัยทานตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถอธิบายรูปแบบของอภัยทานในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการจัดการความ ขัดแย้ง โดยจะนำเสนอหลักการและวิธีการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งสามารถทำได้ 3 ทาง คือ ทางใจ ทางวาจา และทางกาย ที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันและกัน คือ

1) อภัยทานทางใจ เป็นวิธีการให้ความไม่มียภัย ที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มแรกที่จะเดินเข้าไปสู่ กระบวนแห่งอภัยทานในการจัดการ ความขัดแย้ง โดยการเปิดใจ เพื่อรื้อถอนสลายการยึดมั่นถือมั่น (ทิฐิ) ในตัวตน ยอมรับกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งหมายความรวมไปถึงการเปิดใจพร้อมที่จะ สำนึกผิด หรือ ยอมรับผิด ในสิ่งที่ทำต่อกัน

อภัยทานทางใจนั้นยังเป็นการฝึกใจ ให้มีความอดทน เป็นอิสระจากความอาฆาต พยาบาท โกรธแค้นทั้งปวง ปรับเปลี่ยนให้มีเมตตาต่อกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเอาชนะตนเอง และเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ผู้มีใจสูง

2) อภัยทานทางวาจา เป็นวิธีการให้ความไม่มียก โดยการใช่วัจฉนภาษาในการจัดการปัญหา ความขัดแย้ง กล่าวคือ เป็นศิลปะการใช้คำพูด ที่อาจแสดงออกพร้อมกับการใช้ภาษากาย เช่น ท่าทาง แววตา การตั้งใจฟัง การให้อภัยทานทางวาจายังถือว่าเป็นวิธีการสื่อสารของสุขภาพชุมชนในการที่จะ นำ มาซึ่งความเข้าใจซึ่งกันและกัน

วิธีการของอภัยทานทางวาจา เป็นการกล่าวทางวาจา เป็นการกล่าวคำพูด ที่มีลักษณะดังนี้

- กล่าวคำพูดที่สุภาพ ไพเราะ ไม่หยาบคาย
- กล่าวคำพูดที่ซื่อสัตย์จริงใจ เหมาะแก่กาลเวลา
- กล่าวคำพูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน
- กล่าวคำพูดที่ก่อให้เกิดสมานฉันท์

3) อภัยทานทางกาย เป็นวิธีการของอภัยทานที่แสดงออกอย่างชัดเจนเช่นเดียวกับอภัยทาน ทางวาจา เป็นการกระทำที่สื่อเชื่อมโยงมาจากอภัยทานทางใจ และวาจา ซึ่งวิธีการอภัยทานทางกายใน การนำมาจัดการแก้ปัญหาของความขัดแย้ง จะมีการแสดงออกลักษณะต่างๆ และการฟังอย่างลึกซึ้งถึง ความต้องการ ความทุกข์ที่อยู่ในส่วนลึกของจิตใจอย่างลึกซึ้งนั้น ถือว่าเป็นวิธีการของอภัยทานทาง กายที่สำคัญ เพราะเป็นการแสดงออกของอภัยทานทางใจ ที่จะบ่งบอกถึงการเปิดใจ ทลายกำแพงของ การยึดมั่นถือมั่นในตัวตน

วิธีการของการอภัยทานทางกายที่สำคัญอื่นๆ อีกในการจัดการความขัดแย้ง คือ การให้ความ ไม่มียก โดยการเคารพให้เกียรติในชีวิต และทรัพย์สินของผู้อื่น สำหรับวิธีการเคารพในทรัพย์สินของ ผู้อื่นนั้น นอกจากไม่ทำลายทรัพย์สินโดยตรงแล้ว ยังหมายถึง การไม่ลักขโมยหรือยกยอกทรัพย์สินรวมไป ถึงการคอร์รัปชั่น หรือแม้กระทั่งการได้ทรัพย์สินมาครอบครองโดยไม่ชอบธรรม

ดังเช่นในกรณีของผลประโยชน์ ทับซ้อนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยิ่งไปกว่านั้น วิธีการ ของอภัยทานทางกาย สามารถ แสดงออกได้ด้วยภาษากาย ทางแววตา กิริยาท่าทางที่สุภาพ การยกมือ ไหว้ หรือ การขอขมา ก็ถือว่าเป็นวิธีการของอภัยทานทางกายด้วยเช่นกัน

อภัยทานแรกเปิดใจให้ออดทน สลายตัวตนที่ยึดมั่น คือออตตา

ละพยาบาทปรับเปลี่ยนใจให้เมตตา สร้างคุณค่าสำนึกผิด คิดเชื่อใจ

อภัยทาน ทางวาจาภาษาศิลป์ใครได้ยิน คำขอโทษโกรธเลื่อนหาย

ตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้ง ภาษากายอภัยกันได้ ให้เอ่ยคำเพื่อนคืนดี

อภัยทาน ทางด้านกาย ให้ตระหนักชีวิตใคร ใครก็รักมีศักดิ์ศรี

ต่างเคารพ กันและกัน เป็นเรื่องดี สร้างโลกนี้ มีสันติ นิรันดร